

Якименко Марія Володимирівна
здобувач кафедри обліку і аудиту
Житомирський державний
технологічний університет
Україна, м. Житомир

ЕВОЛЮЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ

The evolutionary development of the accounting transactions for generation and distribution of profit and the factors that affected the development of modern accounting profit have been researched.

Протягом усього часу еволюції бухгалтерського обліку підходи до розуміння категорії “прибуток” не змінювались та прибуток визначався як позитивна різниця між доходами та витратами підприємства. Значних змін зазнав порядок відображення прибутку в бухгалтерському обліку.

Як відомо, до появи подвійного запису існувала камеральна та проста системи обліку, для яких характерним було визначення прибутку шляхом порівняння грошових надходжень та витрачачь. Поява подвійної бухгалтерії у XIII ст. зумовила можливість виявлення та відображення результатів господарської діяльності в грошовому виразі. З цього часу визначення фінансового результату стає метою ведення бухгалтерського обліку.

З XV ст. в плані рахунків відбуваються значні зміни: з'являються рахунки власних засобів – рахунок “Капітал” та додатковий до нього рахунок “Прибутків та збитків”, на який списувалась різниця між дебетовими та кредитовими сальдо балансу, яка виникала у зв'язку з арифметичними помилками [2, с. 62].

З другої половини XVII ст. прибуток трактується з господарської точки зору – як різниця між майновим станом підприємства на кінець і початок звітної періоду, а з економічної точки зору як різниця між грошовими виплатами.

У XVIII ст. Р. Гамільтоном було вперше запропоновано здійснювати розрахунок прибутку по кожному переділу підприємства. Гамільтон Р. стверджував, що якщо бухгалтер зможе визначити прибуток по кожному переділу, то фабрикант зможе вирішити головне завдання: чи потрібно залишити на підприємстві всі переділи чи залишити лише ті, що приносять максимальний прибуток [2, с. 70]. Дана пропозиція стала передумовою появи системи управлінського обліку.

Середина XIX – початок XX ст.ст. характеризувався тим, що практика бухгалтерського обліку віддалилась від реальної дійсності та не надавала повної інформації про діяльність підприємства. В даний період вперше почав формуватися Звіт про прибутки та збитки, було введено в бухгалтерському обліку поняття “статика” та “динаміка”.

В Німеччині почали виділяти бруто-баланс (складався з визначення нерозподіленого прибутку) і нетто-баланс (складався з уже розподіленим прибутком), хоча на законодавчому рівні закріплювалося складання бруто-балансу [2, с. 95].

В кінці XIX ст. В.Е. Патеном була зроблена спроба розподілити прибуток на операційний (прибуток від господарської діяльності) та фінансовий (прибуток від кон'юнктури), а також дано визначення операційного прибутку як реалізованого доходу підприємства, а витрат – як затрат на одержання прибутку.

В результаті ж дебатів навколо поняття прибутку, в англійських країнах сформувались два основні підходи до його визначення та оцінки. Ернстом Купером в 1883 році дається трактування прибутку як приросту чистої вартості активів та зобов'язань – капіталу підприємства. А в 1890 році Томас Вельтон висунув положення, згідно з яким оцінка прибутку повинна виходити з первинних документів і зберігатися в обліку до реалізації цінностей [1, с. 110].

В XX ст. прибуток став визнаватися основним джерелом виплат акціонерам та джерелом покриття збитків періоду. На початку століття англійськими дослідниками сформульовано одні з перших принципів бухгалтерського обліку: нереалізований дохід не повинен включатися до розрахунку прибутку; прибуток, який одержаний не від реалізації продукції повинен відображатися окремо та за рахунок прибутку необхідно створювати резерв на покриття збитків. Сьогодні в Україні, як і інших країнах світу, прибуток обліковується як складова власного капіталу підприємства.

В теорії бухгалтерського обліку відомі критерії Дж. Канніга, яким повинен відповідати фінансовий результат, щоб вважатися прибутком: 1) отримання очікуваного протягом року прибутку має високу ймовірність; 2) очікувана виручка може бути обрахована з високим рівнем надійності; 3) передбачувані витрати розраховуються з високим рівнем ймовірності. Ці вимоги значно вплинули на розвиток як міжнародних стандартів бухгалтерської звітності, так і на вітчизняні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку.

На основі дослідження історії економічної та облікової теорії прибутку можна зробити висновок, що підходи до розуміння прибутку вченими-обліковцями є майже аналогічними, хоча не збігаються в часі. Науковці часто вважають, що теорія бухгалтерського обліку завжди формувалася під впливом змін в економічній думці. Аналіз історичного розвитку категорії “прибуток” дозволив встановити, що підходи до визначення прибутку спочатку зазнавали змін в бухгалтерському обліку, а лише потім в економічній науці, з розривом в часі в декілька століть.

Список використаних джерел:

1. Ліпова Н.О. Методологія обліку фінансових результатів: історичний аспект / Н.О. Ліпова // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. – 2002. – № 4.– С. 109-113.
2. Соколов Я.В., Соколов В.Я. Историябухгалтерскогоучета: Учебник / Я.В. Соколов, В.Я. Соколов – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.